

Şampiyonluk ve Yenilgi Arasında Bir Kimlik: Wushu'da Üretilen Erkeklik Formları*

An Identity between Championship and Defeat: Masculinity forms built in Wushu

ORJİNAL ARAŞTIRMA/
ORIGINAL RESEARCH

İrem KAVASOĞLU[†],
Aydın YIKILMAZ²,

¹Çukurova Üniversitesi, Adana
<https://orcid.org/0000-0003-3969-1163>

²Çukurova Üniversitesi, Adana
<https://orcid.org/0000-0002-2434-4524>

Öz

Toplumsal cinsiyet ilişkileri, kadınlık ve erkeklığe dair kültürel normlar üretir. Bu normlar genellikle kadınları ikincil konuma taşısada da, erkekler arasında da farklı ezilme ve dışlama pratiklerini bünyesinde barındırır. Hegemonik erkeklik değerleri ideal bir erkeklik oluşturma yolunda ilerlerken aynı zamanda, 7 erkek karşıtlıklar oluşturur. Egemen değerlere uyan ve bunların dışında kalan erkeklikler arasında oluşan bu asimetriyi ya da farklı erkeklikler arasındaki iktidar örüntülerini incelemek, toplumsal cinsiyet rejimini çözümlenmede faydalı bir analiz sunar. Bu çalışmada, kültürel olarak erkeklikle ilişkilendirilen bir spor dalı olan wushuda, erkeklik kimliğinin nasıl kurulduğu, hangi erkeklikleri onaylayıp hangilerini dışladığını incelemek amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseninin kullanıldığı bu çalışmada, 7 erkek wushu sporcusu (48, 52, 56, 60, 70, 75, 80 kg) ile bireysel görüşmeler (yarı yapılandırılmış görüşme formu) yapılmış, veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, ideal bir erkek wushu sporcusu sert olmalı, ringte ağlamamalı, düşük siklet olmamalı ve kadınsı niteliklerden uzak durmalıdır. Bu bağlamda bu değerlerin dışındaki sporcular, özellikle düşük siklet (48, 52, 56, 60 kg) ve şampiyon olamayan sporcular marjinalleştirilmektedir. Ayrıca alanın erkek egemen yapısı, hem öteki erkekler üzerinde hem de kadın sporcular üzerinde tahakküm kurmaktadır. Sonuç olarak wushu, toplumsal cinsiyetlendirilmiş bir alan olarak hem hegemonik erkeklik değerlerine uymayan erkeklerin hem de kadın sporcuların dışlanmasına yol açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Hegemonik Erkeklik, Wushu.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 25.09.2018

Kabul Tarihi: 22.12.2018

Online Yayın Tarihi: 31.12.2018

Abstract

Gender relations producing cultural norms about femininity and masculinity. Even though these norms usually carry any women into secondary statute, they contain different crushing and exclusion practices among men. While hegemonic masculinity values are progressing towards creating an ideal masculinity, they create new contrasts at the same time. To examine this asymmetry occurring among the masculinities that fit and staying out of dominant values or the patterns of power among different masculinities, provides a useful analysis in analyzing the gender regime. In this study, it was aimed to examine how the identity of masculinity was established, which masculinities were approved and which were excluded in wushu, which is a sports branch culturally associated with masculinity. Datas were collected by semi-structured interviews using phemonology which is one of research methods of qualitative research method. The participants were constituted by 7 male wushu athletes (48, 52, 56, 60, 70, 75, 80 kg). Data were analyzed by the content analysis method. According to the findings of the research, an ideal male wushu athletes must be hard, should not be crying in the ring, should not be a low weight and stay away from feminine qualities. In this context, the athletes off site these values are marginalized, especially the low weight (48, 52, 56, 60 kg) and non-champion athletes. Also male dominant structure of the field alienates female athletes with different sexist practices. As a result, wushu as a gendered field leads to the exclusion of both male athletes who are not complying with hegemonic masculinity values and female athletes.

Keywords: Gender, Hegemonic Masculinity, Wushu.

* Bu çalışma, 15-18 Kasım 2017 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen 15. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

† Sorumlu yazar: İrem Kavasoğlu, kavasogluirem@gmail.com

GİRİŞ

Erkeklik çalışmaları, 1970’lerde feministlerle aynı gelenekten beslenen ve ataerkilliğin kadınlar ve LGBTQIA+’lar³ üzerindeki etkilerinden rahatsızlık duyan erkekler olan Connell ve arkadaşlarınca politik gerekçelerle başlatılmış, erkeklerin nasıl ataerkil ve (hetero)seksist aktörler haline geldiğinin irdelenmesi ve de değişmelerinin koşullarının ortaya konulmasını (Bozok, 2018) amaçlayan bilimsel araştırmalarla, toplumsal cinsiyet çalışmaları içinde ayrı bir araştırma alanı olagelmıştır. Nitekim Sancar’a (2013a) göre, kadınların ezilmişliği nasıl yaşadığını anlamak kadar, erkeklerin eril iktidar konumlarını nasıl sürdürdüklerini ve tahakkümü nasıl inşa ettiklerini anlamak da önemli olmalıdır. Çünkü Raewyn Connell’in vurguladığı üzere erkeklik evrensel, özsel, ilahi ve/ya değişmez değildir (Bozok, 2018) ve bu nedenle kadınlar ve erkekler arasında olduğu kadar erkeklerin kendi aralarında inşa ettikleri iktidar ilişkilerini ve erkeklik pratiklerini incelemek, ataerkil toplumsal cinsiyet ilişkilerini analiz etmek açısından faydalıdır.

Kadınlık gibi erkekliğin de sosyal ve kültürel bir kurgu olarak nasıl şekillendiği ve pekiştirici öğelerinin ne olduğu (Boratav, Fişek ve Ziya, 2017) erkeklikler üzerine eleştirel incelemeler yoluyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, 1970’lerin sonlarındaki ilk çalışmalardan günümüze, yaklaşık kırk yıllık süreçte, daha önce hiç gündeme gelmemiş ataerkil “erkeklik” kodları, erkeklerin yaş dönümleri, genç erkekler, babalık ve baba olma, çalışma ve erkeklik ilişkileri, erkeklerin gündelik yaşamları, ataerkil söylemlerin erkek bedenlerine etkisi, erkeklikler ve cinsellik, milliyetçi söylemlerde erkeklikler, spor ve erkeklikler arasındaki ilişkiler, edebiyatta, sinemada ve medyada erkeklik temsilleri ve de farklı yerel bağlamlarda erkekliklerin inşası gibi konuların eleştirel bir biçimde tartışılmasına olanak tanımıştır (Bozok, 2018). Bu araştırmada, spor ve erkeklik ilişkisi daha özel bir bağlama oturtularak, dövüş sporları ve erkeklik ilişkisi perspektifinden hareketle, wushudaki erkek kimliği analiz edilecektir.

Sporla inşa edilen, kaslı ve güçlü forma kavuşturulan, hegemonikleştirilen, spor yoluyla iktidarını yeniden üreten erkek kimliği (Kidd, 1987; Messner, 1990; Sancar, 2013a: 252; Wacquant, 1995) atandığı bu konumu nasıl korumaktadır? Ya da sporu, kadın sporu ve erkek sporu olarak toplumsal cinsiyetlendiren bir dünyada (Chalabaev ve ark., 2013; Koivula, 2001; Matteo 1986; Riemer ve Visio, 2003), oğlan çocuklarının erkek adamlığı ihlâl edecekleri endişesiyle dans, cimnastik, buz pateni gibi sporlara yönlendirmekten imtina eden bir toplumda

³ Lezbiyen, gey, biseksüel, trans, queer, interseks, aseksüel ve + normatif olmayan cinsel yönelim, cinsiyet kimliğine sahip bireyler.

(Kavasoğlu ve Yaşar, 2016; Kavasoğlu, Rençbereli ve Yenel, 2017), dövüş sporlarına yönelen oğlan çocukları için bu alan nasıl bir erkekleşme pratiği sunmaktadır? Oğlan çocuklarının sokak aralarında futbol oynayarak erkek olmayı öğrendikleri toplumsal cinsiyet rejiminde, futbol dışında başka hangi sporlar erkekliğin kalesi olarak sayılabilir diye düşündüğümüzde (Atentico ve Koca, 2011; Bora, 2007; Bulgu, 2012; Meân, 2001; Skelton, 2000), dövüş sporları-savunma sanatları ve erkeklik ilişkisini (Brooke, 2017; Chan, 2000; Hiramoto, 2012; Tokdoğan, 2015; Zhouxiang ve ark., 2014) wushu özelinde incelemeye karar verdik. Bunun yanı sıra, hem kız çocuğu olarak benim hem de oğlan çocuğu olarak araştırmanın diğer yazarının, kadınlık ve erkeklik kimliğinin oluşmasında wushu önemli bir yerde duruyor. Bu nedenle, alana aşinalığımız ve buradaki tecrübelerimizin, wushuya derinden bakmamızı kolaylaştıracağını düşünüyoruz. Bu makale, dövüş sporlarının ve savunma sanatlarının bir dalı olan wushuda, erkeklik kimliğinin nasıl inşa edildiğini, buradaki hegemonik erkeklik değerlerinin neler olduğunu ve alanın hangi erkekleri idealize edip hangilerini dışladığını analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Erkeklik ve Sporun Filizlendirdiği Hegemonik Erkeklikler

Toplumsal yaşama büyük ölçüde egemen olan erkek, yalnızca kadınların nasıl olması gerektiği yolunda fikirler üretmek ve kurallar koymakla yetinmez, erkeklerin de nasıl olması gerektiğini söyler (Demez, 2005). Biyolojik olarak erkek olarak doğan bireyler, ataerkil toplumsal yapı içinde “erkek olmak” adına performanslar sergilerler (Bozok, 2011).

Erkekliğin en çok erkeği ezdiğini düşünen Atay’a (2004) göre, erkek iktidarının oturmuş, yerleşikleşmiş ve kurumlaşmış kültürel örüntüsü içinde erkeklerin kadınları ezdiği doğdurur fakat bununla birlikte erkeklik, kadını “dışarıdan” erkeği ise “içeriden” yıkan bir kimliktir. Çelik’e (2016) göre ise, erkekler, üreticisi ve sürdürücüsü oldukları ataerkil sistemin kıskacında kendilerini var etmeye çalışmakta, her zaman daha büyük ve “güçlü” olan erkeğin hâkimiyeti altında kendilerinden beklenen ve karşılımları mümkün olmayan rolleri sergileme zorunluluğuna -kadınlardan farklı bir biçimde de olsa- hapsedilmektedir. Bu nedenle Connell’in (1998) da dikkat çektiği gibi, ataerkil sistem içerisinde bir ezme-ezilme ilişkisinden söz edildiğinde, bu ilişkide her ne kadar bir taraf diğerine göre daha ayrıcalıklı görünüyorsa da, yalnızca ikincil olan kadının değil aynı zamanda ayrıcalıklı olan erkeğin de anlaşılması gerekmektedir.

“Bir toplumsal inşa olarak erkeklik çokludur; bir kültürden diğerine ve zaman içinde (hatta bir erkeğin hayatı boyunca) değişmektedir” (Hacısoftaoğlu ve Bulgu, 2015). Zira ataerkil

erkeklikler; çoğu zaman iddia edildiği üzere evrensel, doğal, ezeli ve ebedi değil bilakis belirli tarihsel, toplumsal ve kültürel koşulların ürünüdürler. *Erkeklik incelemeleri* bize erkekliklerin toplumsal ve kültürel kurgular olduğunu göstermektedir (Bozok, 2011). Bu nedenle farklı erkeklikler vardır ve ataerkil iktidar her toplum için uygun gördüğü, onayladığı, üstün tuttuğu ideal erkeklik değerlerini benimser. Toplumsal cinsiyet rejimlerinde bazı erkeklerin kadınlar ve diğer erkekler üzerinde iktidar sahibi olmasına dikkat çeken Connell, “hegemonik erkeklik” kavramını ortaya atmıştır (Bozok, 2009). Connell’in “hegemonik erkeklik” kavramında “hegemonya” fiziksel ve kaba gücü değil, özel yaşamın ve kültürel süreçlerin örgütlenmesine sızan, toplumsal güçler oyununda kazanılan toplumsal üstünlük anlamına gelmektedir (Selek, 2014).

Hegemonik erkeklik, kadınlar ve diğer erkeklik(ler) üzerinde belirleyici olan spesifik bir “erkeklik ideal tipi”ne karşılık gelmektedir (Uluocak ve ark., 2014). Erkekliğin hegemonik tanımı, *iktidarda olan* erkeğe (man *in* power), iktidar *sahibi* olan bir erkeğe (man *with* power) ve *iktidarın* erkeğine (man *of* power) ilişkindir. Erkeklik; kuvvetli, başarılı, muktedir, güvenilir ve denetim sahibi olmakla eşdeğer görülmektedir. Kültürümüzde geliştirdiğimiz erkeklik tanımları, bazı erkeklerin öteki erkekler ve bütün erkeklerin kadınlar üzerindeki iktidarını devam ettirmektedir (Kimmel, 2013). Sancar (2013a), hegemonik erkekliğin izinin aranacağı genel haritanın, *genç, kentli, beyaz, heteroseksüel, tam zamanlı iş sahibi, makul ölçülerde dindar, spor dallarının en az birisini başarılı olarak yapabilecek düzeyde aktif bedensel performansa sahip erkeklerin temsil ettiği erkeklik* şeklinde çizildiğini kaydetmiştir. Değişen erkeklik imgesini inceleyen Demez (2005), erkek çocuk büyütülürken erkekliğe özgü kavramlarla doldurulduğunun altını çizmektedir: Güçlü olmak, evin reisi olmak, çocuklarına ve eşine bakmakla yükümlü olmak, duygularını gizlemek, her alanda başarılı ve yenilmez olmak, kadın gibi olmamak, gerekirse fiziksel güç kullanmak gibi tanımlamaları kişiliğinde barındırması beklenmektedir. Türkiye’de hegemonik erkeklik söyleminin, kadınsılığın karşıtı olan nitelikleri içerdiğinin altını çizmek gerekmektedir (Boratav, Fişek ve Ziya, 2017). Bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda, toplumumuzdaki hegemonik değerleri yansıtan bu ideallere ulaşma yolunda erkeklerin nasıl *sürüne sürüne erkek olduklarını* (Selek, 2014) ve iktidar olmak için iktidarı elinde tutabilme çabalarının gerilimini (Demez, 2005) anlamamız mümkündür. Bu noktada Atay (2004), erkekliğin erkeği ezmesinin sorunsallaştırılmasının dahi pek kolay olmadığını, kadının ve kadınlık kimliğinin, erkeklik ve erkek karşısındaki eşitsiz ve ezilmiş konumundan farklı olarak,

bir kimliğin başka bir kimliği ezmesi değil; bir kimliğin bir “benliği” ezmesi durumunun ortaya çıktığını savunmaktadır. Dolayısıyla Kandiyoti’nin (2013) aktardığına göre Connell’in (1995) yaklaşımı, toplumun ikincil konuma ittiği erkeklik tarzlarının sorgulanmasını mümkün kılması ve belirli erkek kategorilerinin marjinalleşme ve damgalanma deneyimlerini açığa çıkarması bakımından oldukça mühim ve faydalıdır.

“Spor alanını yaşayan da yaşatan da beden” (Koca, 2016) olduğu için kaslı erkek bedeninin, toplumsal cinsiyet ideolojisine gömülü toplumsal ilişkiler tarafından inşa edildiğini (Gillet ve White, 1992) dikkate almak gerekir. Nitekim erkek sporları, kimin en güçlü, kimin acıya daha çok dayanıklı, kimin en tepede olmayı hak ettiğini belirleyen erkeklik inşa stratejilerinin önemli bir parçasıdır (Sancar, 2013a). Örneğin Wacquant (2015), dört yıl boyunca bir boks salonunda katılımcı gözlemci olarak yürüttüğü araştırmada, dövüşçülerin bedensel emeğinin, temel olarak bir toplumsal cinsiyetlendirme (engenderment) işi olduğunu söylemiştir.

Dövüş sporlarının dünyada ve ülkemizde, fiziksel gücün, sertliğin, acıya rağmen mücadelenin, hatta erkek gibi kıran kırana rekabetin simgesi olarak, özellikle oğlan çocuklarının “erkek olma” serüveninde önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda, ülkemizde bir dövüş sporu olarak kodlanan wushunun anlamına ve erkeklikle olan ilişkisine daha yakından bakmakta fayda vardır. Wushu terimi, dövüş sanatları anlamına gelir (Brooke, 2017). Kung Fu olarak da bilinen wushu, geleneksel bir Çin dövüş sanatıdır. Ayrıca bu spor dalı, Çinlilerin gücünü ve onların tarihteki gururlarını sembolize eder (Zhouxiang, Zhang ve Hong, 2014). Wushu, sadece Çin ya da Uzak Doğu ülkelerinde değil dünyanın farklı ülkelerinde sporcuları olan, ulusal ve uluslararası yarışmaları düzenlenen bir spor dalıdır. Ülkemizde toplam 109 bin 551 sporcu sayısına sahip olan wushu-kung fu federasyonunun, 83 bin 339 erkek sporcusu, 26 bin 212 kadın sporcusu bulunmaktadır⁴. Bir başka anlatımla, ülkemizde bu sporu yapanların % 76’sı erkeklerdir. Böylece, sayısal olarak erkeklerin üstünlüğünü gördüğümüz bu branş, erkeklerin ürettiği ideal erkeklik değerleri ile hegemonik olanın dışında kalan erkeklik biçimlerini analiz etmek için faydalı bir araştırma alanıdır. Tekvandocu erkekler ve erkeklik üzerine yaptığı etnografi denemede Tokdoğan (2015), dövüş sporları ve erkeklik ilişkisinin basitçe hegemonik erkekliğin kurulumunun-güçlendirilmesinin bir aracı olarak ele alınmaması gerektiğini; dövüş sporlarının zaman zaman erkeklerin erkekliklerini güçlendirmekten ziyade onu örseleyici-sarsıcı

⁴<https://sgm.gsb.gov.tr/> Erişim tarihi:09.08.2018. Tüm spor federasyonlarının toplam sporcu sayısı ile, kadın ve erkek sporcu sayılarına bu adresten ulaşılmıştır.

bir etkide de bulunabileceğine dikkat çeker. Bu argümandan hareketle bu araştırmada, wushuda erkek sporcu olmanın anlamını, güçlendirici ve baskı altına alıcı yönleriyle birlikte çift yönlü okumaya çalıştık.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, wushuda erkek olmanın hegemonik anlamlarını katılımcıların deneyimlerinde anlamaya çalıştığımız için nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenolojiden faydalandık. Erkeklik ve ideal erkeklik değerlerini bir olgu olarak ele aldığımızda, bu olguya dair ortak deneyimleri olan kişilerle görüşmeler yapmaya çalıştık.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemine göre seçtik (Patton, 2014). Bu bağlamda en az 5 yıl deneyimi olan 7 milli sporcu ile derinlemesine bireysel görüşme gerçekleştirdik. Tamamı milli sporcu olan katılımcıların yaşları 18 ile 30 arasında değişmektedir. Arda, Metin ve Burak üniversite öğrencisidir, diğer katılımcılar ise üniversite mezunudur. En az 5 en fazla 15 yıl deneyimi olan sporcuların ulusal ve uluslararası yarışmalarda dereceleri bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Katılımcıların alandaki erkeklik deneyimleri, erkeklığe yükledikleri anlamlar, kabul ettikleri-dışladıkları erkeklik değerlerine dair derinlemesine bilgi toplayabilmemizi sağlaması ve görüşme esnasında yeni sorular sorulmasına fırsat tanınması nedeniyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden faydalandık. Bu yarı yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine bireysel görüşmeler yaptık. Bunun dışında katılımcıların kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla kişisel bilgi formu kullandık.

Araştırma sorularını araştırmanın amacı ve kavramsal çerçevesinden hareketle oluşturduk. Görüşmeye, katılımcıların wushuya başlama hikâyeleri, bu branşın onlar için anlamı, dövüşmenin hayatlarında ne gibi anlamı-yansımaları olduğunu anlamaya çalıştığımız genel sorularla başladık. Daha sonra ideal bir erkek wushucunun nasıl olması gerektiğini, antrenmanda ve ringte hangi davranışların kabul edilip hangilerinin ayıplanacağına dair sorular sorarak, hegemonik ve marjinal erkeklik değerlerinin neler olduğunu öğrenmeye çalıştık. Kendilerinin kötü, utanmış ve aşağılanmış hissettiği örnek durumların neler olduğuna ve bu örneklerde nasıl hissettiklerine

yönelik sorduğumuz sorularda, erkekliğin sınırlarının nasıl çizildiğini ve erkekliğin baskı kurucu yönlerinin neler olduğunu kavramaya çalıştık. Son olarak bu branşın daha çok erkekler tarafından tercih edilmesinin nedenleri ile kadın wushucular hakkındaki düşüncelerine yönelik sorular sorarak, kadın sporculara yönelik hâkim görüşleri anlamaya çalıştık.

Görüşmeleri katılımcıların belirlediği tarih ve mekânlarda yaptık (kafe, çay bahçesi, otel gibi). Ortalama 60 dakika süren görüşmelerden önce katılımcılara onam formu imzalattık. Ses kaydı açıldıktan sonra araştırmaya gönüllü katılmayı kabul edip etmediklerini tekrar sorduk ve gönüllü katıldıklarına sözlü onay da aldıktan sonra görüşmeye başladık. Tüm görüşmeleri ses kayıt özelliği olan android telefonla kayıt altına aldık. Onam formunda araştırmanın amacı ve verileri hangi amaçla-nerelerde kullanacağımızı açıkladık, kişisel bilgilere yer verilmeyeceğini hatırlatıp, analizlerde tüm katılımcılara ve görüşme esnasında belirttikleri tüm özel isimlere mahlaslar vereceğimizi belirttik. Son olarak görüşmeye istedikleri zaman son verme ve istemedikleri soruyu cevaplamama hakları olduğunu hatırlattık. Araştırma için Çukurova Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay aldık (26 no'lu karar). Görüşmeleri yazıya döktükten sonra tüm katılımcılara mail attık ve analizlerde kullanılmasını istemedikleri yerler varsa, bu kısımların analizden çıkarılacağını bildirdik.

Verilerin Analizi

Öncelikle tüm ses kayıtlarını çözümleyerek yazılı metin hâline getirdik. Analize hazır hâle gelen bu ham veriler üzerinde iki okuma gerçekleştirdik. İlk olarak tüm görüşmeleri bir metin gibi okuduk, daha sonra kenarına notlar alarak ikinci okumayı yaptık. Satır kenarlarına çıkardığımız bu notlar çalışmamızın kodlarını oluşturdu. Tüm kodları ayrı bir word dosyası açarak buraya kaydettik. Bu kod listesine tüm kodları yazdık ve birbiriyle bağlantılı olduğunu düşündüğümüz kodları bir araya getirerek kategorilere ulaştık. Birbiriyle anlamlı bir bütün oluşturan kategorileri yine birbirleriyle ilişkileri çerçevesinde bir araya getirerek temalara ulaştık (Açık kodlama ve tematik kodlama). Temaları, amaç ve kavramsal çerçeveyi dikkate alarak oluşturduk. Görüşmeleri, iki araştırmacı ayrı ayrı analiz ettik ve fikir birliğine vardığımız kategoriler üzerinden temaları belirledik.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Tema: Hegemonik Bir Değerin Israrlı Vurgusu: Sert Olma/Sert Görünme

Sporcuların tanımında, wushunun *sert ve cesaret isteyen* (Burak) bir branş olma özelliği sıklıkla ön plana çıkarılmıştır. Dövüşçülerin de bu nedenle gerek kendi karakterleri gereği (Metin, Erkan) gerekse bu spora başladıktan sonra dönüştürdükleri bir özellik olarak (Rıfat) sert oldukları (Deniz) vurgulanmıştır. Bu nedenle, özellikle dışarıdaki çevreden, sert oldukları ve sert göründükleri yönünde yorumlar aldıklarını anlatmışlardır. Örneğin Rıfat’ın, “*Bizler daha sert bir sporla uğraştığımız için bu bana göre kişiliğimizi şekillendiriyor. Örneğin bir dansçı ile bir wushucu birbirlerinden çok farklı. Wushucu genelde konuşmayı bile pek tercih etmeyen bir profile sahipken; dansçı daha neşeli, daha enerjik, daha sosyal ve konuşmayı seven bir profile sahip... Daha sert davranmaya başladım, bu da yaptığım sporla alakalı. Spora başladığında hedeflerin oluyor ve gerek o hedefler doğrultusunda sadece dövüşüp şampiyon olmayı düşündüğün için gerek yaptığın spor branşı sert olduğu için daha sert davranmaya başlıyorsun*” şeklindeki sözlerinden, sporun ürettiği kültürün sporcuların davranışları üzerinde rolü olduğunu çıkarırız. Burak’ın “*O tepkiyi (sert görünme) çok alıyoruz ama aslında dışarıda kavgalar yaptığımızdan falan değil, sporda hani antrenmanlarda hırslımızı attığımız için dışarıda da sert görünüyoruz. Ringte rakibe nasıl bakıyorsak dışarıda da yürüyüş tarzımız aynı, yürürken de yani böyle normal millete bakarken sert baktığımızdan dolayı tepki alıyoruz*” ve Samet’in “*Yaptığımız spordan kaynaklı bu işte net işte. Yani şunu düşünsene mesela ringe çıkıyorsun ayrı bir moda giriyoruz, yürürken de ben bazen öyle yürüyorum açıkçası... İşte jest ve mimiklerimiz hep sert sert, sert tavırlar davranışlar oluyor yani*” sözlerinden, wushuda üretilen sert olma değerinin sporcular tarafından içselleştirdiğini anlarız. Onlara göre wushunun ürettiği *rakibe sert bakma, ringte sert görünme* kültürünün, kendi davranış kodlarına sinmiş bir yönü vardır. Dolayısıyla katılımcılar için ringte olmanın anlamı sert olmaktan ve sertlikten geçtiği için bu araştırmada sert olma ya da sert görünme hegemonik bir değer taşımakta ve alanda kabul gören erkeklik kimliğinin önemli bir taşıyıcısı olarak değerlendirilmektedir. Aksi yönde bir eylem ise erkekliğin sorgulanmasına kapı aralayabilir:

“Ben genel anlamda tanımadığım insanlarla aynı ortamda bulunduğum zaman çok fazla gülmem sporun sana onu gerektiriyor sert olmak zorundasın. Çünkü ringe çıktığın zaman ister istemez daha sert olmak zorundasın... Kadınlar daha samimi, sıcakkanlı. Doğalarında gülmek, kahkaha atmak var. Ama erkek yapınca erkekliği sorgulanır hale gelir” (Rıfat).

Yukarıdaki stereotipik ifadeden, sert görünmemenin kadınsı olanla ilişkilendirildiği anlaşılabilir. Bu bağlamda sporcuların sert görünme konusundaki vurgularını, bu durumun erkekliğin güç ve iktidarın bir sembolü olarak görülmesinden kaynaklandığını düşünebiliriz. Nitekim Demez’e (2005) göre, erkek yumuşak yani duygusallık ve acıma izleri taşıyan davranışlardan uzak durmalıdır ve bu tanıma göre erkekler doğuştan sert ve kabadır; sert ve kaba olmak ise istenilen ve övülen bir niteliktir. Erkekliğin evrensel değerlerinde de, güçlü, acı çekmeyen, ağlamayan ve daima rasyonel olan (Onur ve Koyuncu, 2004) erkeklik değerleri yüceltilmektedir. Dolayısıyla eril değerlerle yüklü kültürümüzün erkek olma serüveninde oğlan çocuklarına düşen pay, wushuda da, *cıvık olmama* zorunluluğunun karşısına koydukları bir sert olma hâlidir.

Tema: Toplumsal Eril Kodların Wushudaki Yansıması: Erkek adam ringte ağlamaz!

Erkek sporcular için wushudaki kültürün ürettiği hâkim erkeklik kodlarından biri, yenilgi alan bir erkek sporcunun ringte ağlamamasıdır. Çünkü ringte ağlamamak, erkekçe yenildiğini bilmek (Arda) anlamına gelmektedir. Bazı sporcular tarafından (Metin, Erkan, Samet ve Deniz) ağlamak; üzülmenin ve emeklerinin karşılığını alamama düşüncesiyle oluşan hırsın doğal ve normal bir göstergesi olduğu yönündeki düşünceleri, dikkat çeken bir bulgudur. Fakat alandaki diğer kişilerin -özellikle erkekler- oluşturduğu cinsiyetçi baskılar nedeniyle, bu eylem sporcuların arkalarından *dövüşmedi, yenildi, ağlıyor* (Rıfat, Burak, Arda, Erkan) gibi kendilerini *küçük düşürücü ve mahçup* (Burak) hissettiren, sembolik şiddet yüklü yaklaşımlar taşıdığı için, sporcular ringte ağlamayı insan olmak hâli olarak yorumlasalar bile, ringte ağlamamayı tercih ettiklerini dile getirmişlerdir. Camiadaki etiketlenmelerden kaçınmak için özellikle ringte, *herkesin içinde* ağlamaktan sakındıklarını görürüz. Çünkü katılımcıların anlatımlarına göre, *bir erkeğin* ya da *erkek adamın* ringte ağlaması camia içinde hoş karşılanmaz. Sonuç olarak ağlamak hegemonik erkekliğin dışına itilmek gibi bir anlam taşıdığından, Samet dışındaki tüm katılımcılarımız, “*dışarıdan şuna bak nasıl sporcu yenilince ağlıyor*” gibi söylentiler olduğundan ringte ya da camiadaki kişilerin göreceği yerlerde ağlamadıklarının altını çizmiştir. Örneğin Arda, dünya şampiyonasında yenildikten sonra *kendini zor tuttuğunu*, “*Zayıf görürler bence, ben öyle düşünüyorum, zayıf görünmek istemediğim için*” diyerek *gidip odasında ağladığını* ifade etmiştir. Erkan da “*Ringte ağlaması üzücü bir durum ama olumsuz karşılamıyorum ben. Ama genelde erkekler, kendim de dâhil, ringde kendimi tutar soyunma odası veya odamda ağlarım... Şuna bak, erkek adam ağlıyor muhabbeti de oluyor. Olayı, durumu bilmediği hâlde, şuna bak kadın gibi*

ağlıyor diyebiliyorlar. Sporcular da bu nedenle ringte ağlamayabiliyorlar” sözleriyle wushuda hegemonikleştirilen söylemleri anlamamızı sağlar.

Rıfat *“(erkek sporcular) Tabii ki kendi odasında veya başka bir ortamda ağlayabilir ama bir erkek camiadakilerin gözleri önünde ağladığında camia tarafından “güçsüz” ve “kendine yediremedi olarak değerlendiriliyor” ve Burak “erkek adam ağlamaz diyeyim, yani kolay kolay ağlamaz toplum içinde. Bayanlar toplum içinde de ağlasa da normal karşılanır”* diyerek, bize toplumun erkekleşme sürecindeki rolünü hatırlatır. Çünkü Burak’ın *“Bayanlar ağladığında normal karşılanıyor ama bir erkek ağladığında normal karşılanmıyor”* sözleriyle vurguladığı gibi, toplumsal algıda ve wushuda da ağlamak, kadınlara özgü; yenildiğini bilmek ve ağlamamak ise erkeklere özgü nitelikler olarak kodlanır. Dolayısıyla Arda’nın bahsettiği *“Bir erkeğin ağlaması olmaz yani... Yenildiğin zaman yenildiğini bileceksin”* öğretisi, wushudaki erkekler tarafından da içselleştirilmiştir:

“...Bir sporcu ringte çok güzel bir mücadele verdi ve yenildi o kadar hırslı bir çocuğu ki dizlerinin üstüne çöküp ağladı ve ben çok duygulandım. O çocukla gurur duydum. Fair-play maç çerçevesinde verebileceği bütün mücadeleyi vermiş sonunda da mağlubiyete uğramış bir sporcunun duygusuydu o. Ama camiada bu böyle değil... Biz genelde olduğumuz gibi değiliz, ben de bundan çok yakınıyorum. Bizim erkek sporcular oldukları gibi değiller, nasıl davranmaları gerekiyorsa o şekilde davranıyor ya da ne yapmaları gerekiyorsa onu yapıyorlar, yani fazlasıyla yapay. Erkeklik kimlikleri yüzünden erkek adam ağlamaz duygularını çok fazla ifade edemez duygusal olsa da bunu gizler. Ben erkek adamım daha dik durmalıyım, daha sert durmalıyım denilebilir” (Deniz).

Geleneksel toplumsal cinsiyet düzeninde erkeklik inşasının, *erkek adamın ağlamaması* üzerinden güçlü bir imajla dolaşıma girdiğini öne sürebiliriz. Atay’ın (2004) da altını çizdiği gibi, kadın ve erkek olmayı koşullayan kültürel pratikler, kadına ve erkeğe eksik bir insanlık hâlini reva görür. Bu nedenle, temel bir insan olma hâlini ifade eden ağlama pratiğinin karşısına ağlamamak gerekliliğini koyduğumuzda, *yapay ve eksik bir insan oluş hâli* devreye girmektedir.

Katılımcıların *ringte ağlamamayı*, toplumun dayattığı bir erkeklik değerinin yansıması olarak görmelerine rağmen, kadın wushucuların yenildikten sonra ringte hemen ağlayabileceğini düşünmeleri bu durumu kendilerinin de kadınsı bir davranış olarak kodladıklarını anlamamızı sağlar. Örneğin Erkan’a göre *“...kadınlar biraz daha dayanıksız oldukları için kendilerini odalarına kadar tutamayıp ringde ağlayabiliyorlar.”* Erkeklere ait olarak kodlanan bir branş olan boksta da kadınlık narinlik ve zayıflıkla özdeşleştirildiği (Emir, Karaçam ve Koca, 2015)

görülmektedir. Bu durum dövüş sporlarında hegemonik erkekliğin cinsiyetçi kodlardan beslendiğini göstermektedir.

Çelik (2016) “Erkekler de ağlar” başlıklı makalesinde toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkeklik inşasının, çocukluktan itibaren başlayan ezici ve yıpratıcı özelliğini ve bu yapılanmanın şiddet sorunsalına nasıl dönüştüğünü tartışmıştır. “Erkekler ağlamaz!” gibi söylemlerle oluşturulan ve pekiştirilen bu süreçte erkeklerin, daha güçlü, daha başarılı, daha cesur olma telkinleriyle hem şiddete maruz kaldığını hem de şiddet uyguladığını kaydetmiştir. Söz konusu argümana wushu yapan erkekler açısından baktığımızda, bu sporun kendi dinamiğinin şiddet içerikli olması ve alanda üretilen egemen kodların da bu sertlik ve şiddete rağmen acı hissini göz ardı etme, acıya rağmen direnme (dövüşme) gibi örüntülerle oluşturulduğunu ve bu nedenle ringde, herkesin içinde ağlamanın sporcular için bir çeşit şiddete uğrama biçimi olduğunu öne sürebiliriz. Bunun yanı sıra Selek’in (2014) *Sürüne Sürüne Erkek Olmak* adlı kitabında da teslim ettiği gibi, “*ağlamaması, dişlerini sıkması gerektiği çocukluğunda öğretilmiştir ona. Sünnetinde bile gizlemiştir gözyaşlarını. Babası döverken, öğretmeninden şamar yerken, sokakta kavga ederken gözyaşlarını gemlemiş, aksi hâlde yerin dibine girmiştir... Ne mutlu ki hayat düz bir hatta ilerlemiyor. Erkeklerin, içine sıkıştıkları kalıbın dışına çıkabileceği, bireylerin kendi hayatlarını öngörülemez bir biçimde kurgulayabileceği de bir gerçek. Çünkü “Erkekler Ağlamaz!” talimatına rağmen erkekler ağlıyor. Ağlamak belki de, sınırların dışına çıktıkları ender anlardan biri oluyor onlar için. Her zaman yüksek sesle söylemiyorlar ama araştırmamızda da açığa çıktığı üzere, erkekler ağladıklarını her zaman gizlemiyorlar*”. Bu araştırmada da katılımcılar, görünür alanlarda olmasa da, ağladıklarını dile getirmişlerdir. Fakat Samet, diğer arkadaşlarından farklı olarak, “*Bir erkek ringte ağlar, ağlar tabii, ben çok ağladım (gülerek)*” sözleri ile ringte ağladığını gizlemeyen bir erkek dövüşçü olarak, zamanın farklı erkeklik biçimlerine fırsat tanıyan erkeklik ihtimallerine ışık tutar.

Tema: ‘Erkeklik’ : Beklentileri, sınırları, ispat ve hiyerarşileri

Türkiye’de dövüşçü bir erkek olmanın en sade tanımını Rıfat’ın “*bazı durumlarda fedai olman bekleniyor bazı durumlarda da bir nakliyecisi*” şeklindeki sözlerinde görebiliriz. Bir kavga olduğunda arkadaşları tarafından aranmaları-kavgaya çağırılmaları, ağır bir eşya kaldırılacağında ya da pazar malzemesi taşınacağında komşular, akrabalar ve anneler tarafından seslenilmeleri erkek wushuculardan toplumun beklentilerini ortaya koyan durumlara örnek verilebilir:

“Genelde çevremdeki insanlar kavgalarına çağırır ama asla yeltenmem böyle bir şeye. Sonuçta bu ülkenin hakimi var, savcısı var diye düşünüyorum. Annem çamaşır makinesini kaldıracak, beni çağırır, ev taşınacak beni çağırır, gel sen sporcusun yaparsın. Kavanoz açmak için bile sporcuyu kişiliğimi öne sürenler dahi var” (Erkan).

Deniz’in *“Çok duygusal davranmaması gerek, davranırsa kabul edilmez. Her olaya duygusal yaklaşırsa, mantığıyla değil de kalbiyle hareket ederse... Bizim camiada çok fazla güler yüzlü, sempatik insan yoktur”* şeklindeki ifadelerinden, wushuda üretilen erkeklik kimliğinin kadınsı olan niteliklerden olabildiğince uzak değerlerle inşa edildiğini söyleyebiliriz. Bir diğer erkeklik sınırı ve ispat ise, sakatlığa karşı mücadele etme, acıya rağmen direnme kültürü önemli bir hegemonik değer olarak karşımıza çıkar. Örneğin Rıfat’a *erkekçe sayılabilecek davranışların*” neler olduğunu sorduğumuzda aldığımız yanıt alanın eril kodlarını yansıtır niteliktedir: *“Darbelere dayanıklıdır. Bir kadın sporcuya göre kanı daha olağan karşılar. Kırıklara rağmen dövüşe devam eder.”* Erkeklik ve spor literatürüne kısaca göz attığımızda, “no pain no gain” mottosuyla, fiziksel olarak acı çekmenin hegemonik erkeklik inşasında ortak ve baskın bir vurgu olduğunu; ciddi sakatlanmaların erkeksi bir deneyim olarak algılandığını görürüz (Light ve Kirk, 2000; Messner, 1990; Robertson, 2003; Tokdoğan, 2015; Young ve ark., 1994).

Alandaki bir diğer hegemonik örüntünün, erkeklerin kendi aralarında ve birbirlerine karşı erkekliklerini ispatlamaya dayalı şemalar olduğunu söyleyebiliriz. Erkeklik iktidarını, fiziksel güç kıyaslaması ile ispatlamaya çalışma örnekleri, görüştüğümüz sporcuların ortak deneyimini oluşturmuştur:

“Kadınlardan ziyade erkekler neden olsa gerek bilmiyorum kendileriyle güç kıyaslamasına giriyorlar. Erkeklerde çocukluğundan başlayıp öne gelen bir güç kıyaslama var. Şu anda da devam etmekte, tabii çocukluğumuzdaki kadar belli etmesek de hâlâ devam ediyor (gülümseyerek) erkeklik kurgusu ve güç erkeğin ruhunda var” (Deniz).

“Beni dövebilir misin? Gel bir güreşelim bakalım ne kadar sağlamsın? Gel bir bilek güreşi yapalım, ben gençliğimde üç kişiyi deviriyordum, bakalım beni devirebilecek misin? Biz de boş değiliz, tarzı ifade kullanıyor erkeklerin çoğunluğu. Ama o kadar sık duyuyoruz ki artık tepki vermiyor, gülüyor geçiyoruz” (Rıfat).

Katılımcıların özellikle erkek arkadaşları tarafından, güçlerini bir kavga esnasında öteki-rakip erkeklere karşı göstermesi beklentisi katılımcıların sıklıkla karşılaştıklarını belirttikleri bir durumdur. Fakat bununla birlikte yine katılımcılarımızın kendi erkek arkadaşları tarafından, bilek güreşi yapmak ya da birbirlerine vurmak istemeleri suretiyle kimin daha güçlü olduğunu

ispatlamaya yönelik yaklaşımları, erkekler arası iktidar ilişkilerini sembolize etmekle birlikte; bu pratiğin sonuçları, sporcular açısından aşağılanma ve dalga geçilmenin kapısını aralayabilmektedir:

“...Mesela ben dövüşçüyüm ama bilek güreşinde beni herkes yenebiliyor, tık yapıyoruz bilek güreşini, tık yenildim. Sen de nasıl sporcusun, diyorum bir raunt da maç yapalım isterseniz (gülüşmeler)” (Samet).

Erkekliğin bünyesinde tahakküm, eşitsizlik, çatışma gibi süreçleri barındırdığını savunan Atay (2004)'a ek olarak Cengiz, Tol ve Küçükural (2004) da, hegemonik erkekliğin dikey ve hiyerarşik güç ilişkileri üzerine kurulduğunu ve erkekler arası ilişkilerin bir özelliğinin, rekabete dayalı tehdit algılaması olduğunu belirtir. Dolayısıyla katılımcılarımızın deneyimlerinden dinlediğimiz *bilek güreşi yaparak, güreşerek ya da vurup indirerek* kimin güçlü olduğunu görmek istedikleri sonuçlar, salt fiziksel gücü temsil etmemekte, erkekler arasında iktidara sahip olma çabasına işaret etmektedir. Nitekim Karaçam ve Koca'ya (2016) göre, erkekler arasındaki hiyerarşik ilişkiler içinde, erkekliğin diğer erkekliklerle kıyas edilmesi olağan bir hâldir ve örneğin kaç kiloluk ağırlıklarla çalışıldığı gibi alana özgü pratiklerin her biri, sembolik bir hiyerarşi mekanizmasının işlemesine hizmet etmektedir. Bu nedenle katılımcılarımızın çevrelerindeki erkekler tarafından bu kıyaslamalar yoluyla kurulmaya çalışılan güç ispatı, erkekler arasındaki iktidar mekanizmalarının nasıl işlediğine örnek oluşturmaktadır.

Toplumsal hayatta olduğu gibi wushuda da erkekliğin *“sınırları ve kaybedilme koşulları her zaman belirsiz, değişken, geçişli ve gündemde olan bir iktidar inşa stratejisi olmak durumunda”* (Sancar, 2013a) olduğunu Burak'ın deneyimlerinden çıkarmak mümkündür. Defalarca Türkiye şampiyonluğu bulunan, Avrupa ve dünya ikinciliği yaşayan Burak'ın gülerek anlattığı *“Eve gidince birinci oldum deyince daha farklı oluyor ikinci, üçüncü oldum deyince yine yenilmişsin gibisinden şeyler oluyor zaten evdeki tepkileri de şampiyon oldu mu bir gün konuşulur yenildin mi bir ay konuşulur (gülerek)”* bu alıntı, şampiyonluklarının özellikle aileleri tarafından yeterince övülmemesi fakat buna rağmen yenilgilerinin *aylarca* konuşulması wushudaki erkekliğin ikircikli konumuna ışık tutmaktadır. Nitekim Saigol'un (2015) savaş imgelerinin feminen ve maskülen imgelere bölündüğünü belirttiği araştırmasında; yenilgiye uğramanın feminen olmak yenmek ise maskülen olmak anlamına geldiğini ifade eder. Yanı sıra bir spor müsabakasında, özellikle futbol karşılaşmalarında tribünlerdeki hegemonik erkekliğin yansımalarına değinen Bora (2007), erkek olmanın mecazının üstün olmak, yenmek, ezmek gibi anlamlarla örüldüğünü belirtir. Bu bağlamda Burak'ın anlatısı da sembolik olarak erkekliğin

şampiyonluk ve yenilgi arasında incecik bir çizgide gidip geldiğini sembolize eden bir anlatı olarak yorumlanabilir.

Tema: Camiadaki Egemen Söylem: Karı gibi dövüşme(k) /kız gibi vurma(k)

Wushunun sert olmak, duygusal davranmamak, darbelere dayanıklı olmak gibi özelliklerle tanımlanmasına bağlı olarak, bu özelliklerin karşısındaki eylemler için kullanılan *karı gibi dövüşme(k)/kız gibi vurma(k)* sözlerinin camiadaki egemen söylemi oluşturduğunu görürüz:

“Bekleyerek, kaçarak da maçı alabilirsin. Ama bu dövüş stiliyle arkandan kadın gibi dövüşüyor, şansa aldı maçı denmesinin önüne geçemezsin. Wushu sert dövüşmeni gerektiren bir spor... Bir de gerçekten korktuğu için kaçak dövüşen sporcular var... Gerçek şampiyon kanının son damlasına kadar çarpışır, dövüşür. Ama kadın gibi dövüşenler sadece bir iki maç değil, rakibe göre değil, hep kaçır, korkar. Bir puan bile olsa öne geçmişse eğer maçı sabote eder, kurnazlık yapar. Sonuca bakarsak o kişi her sene şampiyondur ama ben hoş karşılamıyorum. Dövüşken sporcu yeneceğini bilse de bilmesede hep savaşıyor. Ringe maçı almak için değil dövüşmek için çıkar. Korkup kaçarak, 1 puan farkla maçı kazanmaktansa dövüşüp yenilmeyi tercih eder” (Rıfat).

Korkuyu ve kaçmayı kadınlara yükleyen ve gerçek şampiyonluğu erkekçe dövüşen erkeklere ait gören bu söylemler, wushunun ürettiği hegemonik erkeklik değerlerinin kadınları nasıl dışlayıp ikincilleştirildiğini yansıtır. Bu bağlamda wushudaki erkekliğin kurucu kodu olarak değer gördüğünü anladığımız bu hegemonik değere uygun dövüşmemek sonucunda sporcular *“Karı gibi çıkıyorsun diyor işte dövüşmüyorsun karı gibi yumruk atıyorsun bilmem ne” (Arda)* gibi cinsiyetçi ve ayrımcı sözlere maruz kalmaktadır. Nitekim Samet'in, *“Bariz geridesin, dövüşmüyorsun mesela, karı gibi dövüşme falan bir ton laf söyleniyor”* şeklindeki açıklamaları, alandaki hâkim dili anlamamızı sağlar. Öyle ki sporcular, antrenörlerinin kendilerini *motive etmek ve hırslandırmak* için bu sözleri kullandığını düşünmektedir:

“Kız gibi vurmak, antrenör hırslandırmak için söylüyor. Ama inciniyorsun, kendine yediremiyorsun. Yavaş vuruyorsun, daha hızlı vurman gerektiğini söylüyor. Kelimeyi kendime yediremediğim için de lapaya iki kat daha hızlı vuruyorum” (Burak).

“Kadın gibi vuruyorsun, kadın gibi dövüşüyorsun. Senden adam olmaz. Yapamıyorsan bırak.” (Rıfat), “Kız gibisin senden bir halt olmaz gibi” (Metin) gibi sözler karşısında sporcular kimi zaman aşılanmış hissettiklerini kimi zamansa umursamadıklarını ifade etmiştir. Bu sözlerin kadın sporcular için de kullanıldığını Rıfat'ın *“Bizim salonda erkek gibi kadınlar var. Diğer kadınlara oranla daha sert dövüşürler, erkek gibidir daha sert vururlar. Bahsettiğim*

kadınlar antrenmanda performanslarının altına düştüğünde o kadın sporculara bile kadın gibi vurma der, antrenör” şeklindeki ifadelerinden anlarız.

Cinsiyetlendirilmiş bir alan olarak sporun ve spor araştırmalarının dili de cinsiyetli olabilmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içeren ve cinsiyetler arası ayrımcılığı ortaya çıkaran, sürdüren ve istismar eden ifadelerin kullanılması olarak ifade edilen cinsiyetli dil (Kasfad, 2015) çoğunlukla spor alanlarındaki kız çocuklarını, kadınları ve eşcinsel sporcuları hedef alarak kurulmaktadır. Bu söylemler, çoğunlukla altında yatan anlamlar farkedilmeden tekrarlanmaktadır. Bu durum spor ortamlarının heteroseksist-homofobik yapısını (Bulgu, 2012; Gill ve ark., 2006; Morrow ve Gill, 2003; O'Brien ve ark., 2013; Özbay, 2013; Öztürk ve Karaçam, 2017) ve sporda cinsiyetler arası asimetriyi ve kadının ikincil konumunu (Koca, 2006) beslemektedir.

Tema: Wushu'da Dışlanan Bir Kimlik: Kadın Sporcular

“Spor yapılmalı ama ben bir bayanın dövüş sporu yapmasını hoş bulmuyorum, iskelet yapılarını uygun bulmuyorum. Git voleybol yap, wushu nedir” (Metin).

Kadın sporcuların wushuda var oluşları üzerinden kurulan, müsabakalarının zevksiz, yetersiz ve kötü bulunuşuna dair tekrar eden bulgular, bu temanın oluşmasını sağlamıştır:

“Açıkçası ben kadın maçlarından keyif almıyorum. Keza diğer spor branşları da öyle ama spesifik olarak Uzakdoğu sporları kadınlara yakışmıyor. Daha düşük şiddet oranı, sert olmayan vuruşlar, çok iyi olmayan teknikler, zayıf görsellik. Kadınların maçını izliyorsun % 5'ini çıkartalım, %5'i zevk verir ama %95'i zevk vermez. Şiddeti düşüktür, narindir, tekmeyle fazla bilmezler. Dışarıya görsel zevk vermezler, erkeklerinki sert çekişmeli ve kan olduğu için biraz daha izlemesi zevk verir” (Rifat).

“Kadınla erkek sporcu arasında fark var, erkek sporcu ringi dolduruyor ve daha sert oluyorlar. Bayan sporcuların vuruşları bize göre hafif geliyor, ringi dolduramıyor görünüş olarak” (Burak).

Erkek kimliğinin inşası ve yeniden üretilmesi ve kadınların dışlanması geleneksel spor kültürlerinde aşikârdır (Akcan, 2016). Yukarıdaki açıklamalar, dövüş sporlarında kadın sporculara yönelik eşitsiz ve ayrımcı bakış açısını yansıtır. Nitekim alanyazındaki pek çok araştırma boks (Emir, Karaçam ve Koca, 2015), taekwondo (Tokdoğan, 2015) güreş (Hacısoftaoğlu, 2012) gibi sporlarda kadınların ötekileştiriliğini ve bu sporların kadınlara uygun olmadığını; kadınların bu dalları yapıyor olmaları kabul edilse de, aslında bu sporların erkekliğin kurucu değerlerini yansıtan sporlar olarak görüldüğünü ortaya koymuştur. Böylelikle günümüzde kadınların spora katılımlarının nicelik olarak daha eşitlikçi bir noktaya ulaşmasına rağmen,

nitelik olarak cinsiyetçi-ayırıcı bakış açısının varlığını sürdürdüğünü düşünebiliriz. Örneğin doğulu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen ve milli takım kampları ve yarışmalar dışında hayatını doğduğu yerde sürdüren Rıfat’ın sözleri, ülkemizde kız çocukları ve kadınların spor deneyimlerini kısıtlayan-ortadan kaldıran ataerkil ve cinsiyetçi zihin yapısının bir yansıması gibidir:

“...kadına dövüşmeyi de yakıştırmıyorum. Ne yapıyorsa yapsın, kadının yaptığı hareketler vücut formunu belli ediyor. Sadece kadınların olduğu bir şampiyona da olmaz. Sonuçta yine spor salonunda çalışması gerekecek, yine erkek antrenör. Ne diyeceğimi tam olarak bilmiyorum ama en iyisi evde oturmaları. Kendini savunmayı bilmesini olumlu karşılıyorum ama ileri boyutta müsabakalara katılmasına göz yummam... Her branş için bunu söyleyebilirim. Erkekler, kadın söz konusu olduğunda daha farklı; şu kadına yaklaşayım, bu kadına yanaşayım, onu ayarlayayım... Gereksiz haşır neşir olmalar... Bu bahsettiklerim tüm camialarda oluyor. Sporun hangi branşı olursa olsun kadınlara sadece cinsel bir nesne olarak bakılıyor” (Rıfat).

Kadınların spor alanlarında cinsel nesneleştirilmelerinin çözümünü, kadınların spor alanlarında var olmaması gerektiğiyle bulan Rıfat’ın düşünceleri, toplumsal yapıda egemen olan ataerkil ideolojiden azade değildir. Bu nedenle bu sorunlu ve yanlış bakış açısının üzerine gitmek ve bu bakış açısını, kadın hakları açısından mücadele edilmesi gereken bir alan olarak görmek son derece önemlidir. Örneğin Erkan’ın sözlerinden, bazı ailelerin kız çocuklarını bu tarz sporlara, Rıfat’ın düşüncelerine benzer nedenlerden ötürü göndermediğini anlarız:

“Bazı yörelerde kadın sporculara aile baskılarından dolayı dokunamadığımız için daha geç öğrenebiliyorlar veya öğrenemiyorlar. Tekme atmaya öğretmek için bacağına düzeltmek gerekiyor. Yalnız bazı insanlar kadınların bacaklarına dokunmanın kötü bir şey olduğunu söylüyor, bu spor yapılmaz diyor ve ailesi göndermiyor. Kadın sporcular aileleri yüzünden spordan soğutuluyor” (Erkan).

Çok sayıda kadının kamusal alanda fiziksel ve cinsel tacize saldırılara ve şiddete maruz kaldığı ve bu nedenle kendilerini güvende hissetmedikleri bilinmektedir ve bu güvensizlik ailelerin küçük yaşlardan itibaren kız çocuklarını ev dışında tek başına hareket etmesini sokak oyunlarına ya da okul spor takımlarına katılımını engellemesi ile pekişmektedir. Çocuklarının güvenliğinden endişe eden çoğu anne baba bu durumda kız çocuklarını spor ve fiziksel aktiviteye katılımını desteklememektedir (Koca, Öztürk ve Arslan, 2012). Halbuki sporda kız çocukları ve kadınların spor deneyimlerini arttırmak için güvenli spor ortamları inşa etmek, toplumsal

cinsiyete dayalı şiddetin bir sonucu olan sporda taciz ve cinsel şiddeti görünür kılmak⁵, taciz önleyici mekanizmalar geliştirmek gibi kadınların spora katılım haklarına ulaşmalarının önündeki engelleri ortadan kaldıran politikalar üretmek öncelenmelidir.

Katılımcılar bu sporun niçin daha çok erkekler tarafından tercih edildiğini yine kadın erkek dikotomisi üzerinden kurmuştur. Bu kurgudan, kadınlar üzerinde kurdukları hegemonyanın ve stereotipik ifadelerin izi sürülebilir:

“Erkekler dövüşü, kavgayı, vurmaya, kırmaya daha çok seviyor. Erkekler sinirli, kadınlar daha nazik” (Rıfat).

“İnsanlar kendini ispatlamaya güç gösterisi yapmaya çalıştığı için daha çok erkekler tarafından yapılıyor. Kadınlara kendini göstermeye çalışıyor ve üstünlük kurma mücadelesi içerisine giriyor. Fitness ve dövüş sporları bu yüzden daha çok erkekler tarafından yapılıyor. Bence kadınlar daha narin olduğu için, daha çok ya bi arkadaş teşviki ya tanıdık-aile içerisinden olan bir antrenör olduğunda spora yöneliyorlar. Tabi onlarda da vardır kendini göstermek, ispatlamak isteyen. Ben kadınlar bu sporu yapamaz gözüyle bakmıyorum tabi ki yapabilirler ama mücadele sporları dayanıklılık ister erkekler biraz daha dayanıklı oldukları için onlarda devamlılık daha çok baş gösterir” (Erkan).

Kadınların dövüş sporlarına uzak kalmasının nedeni Erkan’ın dediği gibi *“Kadınların mücadelecisi ruhunun erkeklere göre biraz daha az olmasından”* kaynaklanmamaktadır. Bu durum oğlan çocuklarının doğdukları andan itibaren güçlü, bağımsız, aktif ve özgüvenli ve yeteneklerinin farkında olarak yetiştiren (Boratav, Fişek ve Ziya, 2017; Sancar, 2013a; Sancar, 2013b) cinsiyet farklılığında erkeği üstün tutan ve onu akılla özdeşleştiren (Direk, 2014; Lloyd, 2015) tam tersine kadınların edilgen ve tabi kılınmışlığını pekiştiren ve kadının ontolojisini erkeğe bağımlı ve ikincil olarak kuran, kimliğini ve bedenini denetleyen (Aktaş, 2013; Berktaş, 2012, 2014; Bourdieu, 2014; Göle, 2014; Kandiyoti, 2013; Sancar, 2013b) ataerkil toplumsal cinsiyet ilişkilerinin bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu branşlarda kadınların sayısal azlığını, biyolojik nedenlerden ziyade toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile yorumlamak daha anlaşılır ve açıklayıcı olmaktadır.

Alt Tema: Heteroseksist ve Homofobik Kodlar

Hem Deniz’in *“Bizim bazı kadın sporcularımızın kendi özelliklerini kaybetmeden yapabildiklerini gördüm ama kendilerini kaybeden kadın sporcular göze pek hoş*

⁵Gündüz, Sunay ve Koz (2008), farklı branşlardaki elit düzey kadın sporculara yönelik eğitimci, idareci, seyirciler vb. tarafından gerçekleştirilen cinsel taciz olaylarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, 356 sporcunun 200’ü (%56, 2) sporda cinsel olarak taciz edildiğini beyan etmiştir.

görünmüyorlar” hem de Erkan’ın “...*Bunlar kadın gibi bir hali olmalıdır erkek gibi işte vururum kırarım mesela bir kadına yakışık almıyor ya ben onu öldürürüm ağzını burnunu kırarım falan bu bir kadına yakışmıyor. Kadın biraz da hanım gibi olmalıdır ”* sözlerinden, wushudaki kadın sporcuların geleneksel kadın imajının tersi yöndeki var oluşları heteroseksizmin duvarlarına çarpmaktadır. Nitekim alanyazındaki araştırmalar, kadın sporcuların kas, güç, kavgacı ruh ve cesaret odaklılık olarak tariflenen sporlarda (güreş, boks, vücut geliştirme, futbol, rugby); sosyal damgalanmaya karşı savunma geliştirebilmek adına, heteroseksüel kadınlığın hegemonik versiyonlarını kuşanarak kadınlık kimliklerini inşa etmek gibi bir strateji benimseyebileceğini gösterir (Wright ve Clarke, 1999; Sisjord ve Kristiansen, 2009; Mennesson ve Clement; Scott, 2011). Görüldüğü gibi spor, kültürel kodların en yoğun şekilde üretildiği alanlardan biri (Cooky, Messner ve Musto, 2015) olarak *zorunlu heteroseksüelliği* (Rich, 1980) bir norm olarak kodlar. Ve bu kodun erkek sporcular için de son derece geçerli olduğunu Erkan’ın açıklamalarından çıkarabiliriz:

“Erkek dediğin sporcu, erkek gibi olmalı, kadın dediğin kadın gibi olmalı. Erkek kendi doğasına göre davranmalı daha kadınsı davranmamalı. Mesela konuşması, kadın gibi davranmak biraz ibneliğe kaçıyor. Kadınlar da bir hanım gibi davranmalı. Erkek gibi vururum, kırarım, parçalarım lafları bir kadına yakışır söylemler değil” (Erkan).

Öztürk ve Karaçam’a (2017) göre, spor alanlarında homofobiyi daha da güçlendiren *sporun heteroseksizm ile olan tarihsel beraberliğidir*. Bununla birlikte heteroseksizm sadece gey/lezbienlere yönelik homofobiyi değil aynı zamanda geleneksel cinsiyet rolleri çerçevesinde davranmayanlara yönelik yaptırımları da içerir. Dolayısıyla sporda homofobi ilk olarak kendini ayrımcılığın bir uzantısı olan “etiketleme” ve “dışlama” ile gösterir. Bu nedenle erkeksi algılanan kadınların ve kadınsı olarak algılanan erkeklerin, yani normun dışındaki kimliklerin, hoş görülmemesi, ikili cinsiyet kategorilerine uygun kadın ve erkek wushucuların kabul görmesi, spor alanlarındaki heteroseksist ve homofobik kültürün varlığıyla açıklanabilir.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler, wushunun cinsiyetçi örüntülerinin, heteroseksist ve homofobik kodlarla iç içe geçtiğini göstermektedir. Hegemonik erkeklik değerlerinin bir parçası olan bu kodlar hem kadınları hem de öteki erkekleri damgalar; ve *gerçek erkek wushucular* için kaçınılması gereken sınırları ortaya koyar. Örneğin bu sınırlardan birini oluşturan *dans etmek*, katılımcılarımız için gerilimli-huzursuz anlamlar taşıyabilmektedir. Rıfat’ın “...*Genel anlamda dans bize göre değil. Biraz da yaptığımız branşla alakalı biz dans etmeyi bilmiyoruz anca dövüşmeyi biliyoruz”* Burak’ın “*Dışardaki kişilere karşı zarif olamıyorsun sert oluyorsun. Bir*

*mekânda, chupta bir müzik çıktığında ben bu şarkıda dans etmem dediğim oluyor, ben dövüşçüyüm dans etmem” ve Deniz’in “Bazı ortamlarda da kendimi kısıtladığım zamanlar olmuştur. Şöyle diyorduk biz dövüşçüyüz dövüşçü adam ringde dövüşür dans etmez, oynamıyorduk” şeklindeki ifadelerinden wushuda dans etmenin kadınsı ve erkekliği zedeleyici bir anlamının olduğu anlaşılmaktadır. Kavasoğlu, Rençbereli ve Yenel’in (2016) Adana’daki erkek dansçılarla yürüttükleri araştırma sonuçları, dansçı erkekler için bile dans etme ile “karı gibi dans etme” ve “allı pullu kostümlerle” olsa dahi *tayt giymeden* dans etme gibi unsurların, erkeklik kimliğinin korunması ya da kaybedilmesi açısından dikkate değer bir risk oluşturduğunu göstermektedir. Katılımcıların *gey gibi olmamak* adına, dansta inşa ettikleri erkeklik kimliğinin, *erkek adam* gibi dans etmek ve giyinmek stratejileriyle kurulduğu anlaşılmaktadır. Nitekim alanyazındaki pek çok araştırma, dans, buz pateni, bale gibi spor dallarında erkeklerin homofobik tepkiler aldığını ve erkek olarak kabul edilmek için geleneksel erkeklik normlarına uyacak şekilde kimliklerini inşa etme çabasına girebildiklerini göstermektedir (Adams, 2007; Chimot ve Louveau, 2010; Martino, 2000; Owen, 2014). Görüldüğü gibi sporun toplumsal cinsiyetli halleri, hem kadınların hem de erkeklerin spor ve fiziksel aktiviteye katılımında, sınırları daraltan ve baskı kuran işlevler taşımaktadır.*

Wushu’daki heteroseksist ve homofobik düzlemi “*Kalçasını sallaya sallaya yürüyen, konuşurken sağa sola kafasını yatıran, farklı, entel dantel işler yapıp kaşını gözünü deldirmesi, kulağına küpe takması bu toplumda ibne olarak algılanır*” diyen Erkan’ın sözlerinden çıkarırız. Böylece wushudaki erkekler için uygun görülmeyen ya da kabul edilmeyen davranışların, kadınları ve eşcinsel erkekleri hedef alarak kurulduğu anlaşılmaktadır. Ve bu kurguda eril toplumsal yapının domine ettiği bakış açısının yerini anlamak mümkündür.

Tema: Marjinalleştirilen sporcular: Düşük sikletler ve ikinci olan sporcular

Araştırmanın bulguları wushuda düşük siklette yarışan sporcular ile şampiyon olamayan, çoğunlukla ikinci olan sporcuların marjinalleştirildiğini göstermektedir. Örneğin Arda, “*Şimdi bizim dövüşçü kimliğini ülkede şey olarak tanıdılar, mesela bir zamanlar Sinan Şamil Sam, örneğin Mike Tayson. Bu adamlar hep profesyonel ya da hep bize televizyonda şey gösterildiler, 100 kg, 90 kg, 80 kg böyle gösterdiler. Ve biz sporcuları hep böyle tanıdık. Bize böyle gösterdikleri için düşük siklette dövüşen sporculara dövüşçü gözüyle bakmıyorlar. Şu an düşük sikletli sporcular toplumda değer görmemektedir*” diyerek erkekliğin kültürel ve toplumsal kurgusunda heybetli bedene sahip olma anlamıyla ilişkilendirildiğine ve wushucu erkeklerin de

böylesi bir beden normuna sahip olmalarının beklendiğine göndermede bulunur. Örneğin 70 kg da dövüşen Burak, “*Zayıfsın nasıl böyle dövüşüyorsun diyorlar. Yani benle çok dalga geçiliyor mesela*” sözleriyle, toplumda *zayıf bir dövüşçü* olarak algılanması nedeniyle sosyal çevresinde olumsuz deneyimler yaşadığından dem vurmıştır. Bununla birlikte Rıfat’ın “*Düşük sikletleri böyle biraz şey görürler, dışlanmış görürler. Yani şimdi üst sikletlere bakınca adam biraz daha iri yarı, dışardan maç izlediği zaman da o adama o siklet daha güzel geliyor*” şeklindeki sözlerinden düşük sikletlerin ya da zayıf sporcuların sadece toplum tarafından değil, camiadakiler tarafından da marjinalleştirildiğini anlarız. Deniz’in aşağıdaki alıntısı, Rıfat’ın bakış açısını destekler niteliktedir:

“Düşük sikletlere, orta ya da ağır siklete göre biraz daha ciddiyetsiz bakılma durumu var... Daha ciddiyetsiz görünmesinin sebebi kilosundan ötürü ve boyundan ötürü. Orta veya ağır sikletler 1,80 1,90 boyunda ve daha kalıplıdır bakıldığı zaman. O gerçekten bi boksör kickbokscu veya wushucu diyebiliyorsun. Ama bizim, yani düşük sikletlere bakıldığı zaman insanlar ya sen nasıl dövüşçüsün ya diyip o büyük başarıyı sana konduramıyorlar. Beni tanıtan insanlar işte bu Avrupa, dünya dereceli şampiyon wushucu diyorlar, karşıımızdaki insanlar da beni kırmadan ya işte senin gibi boksör mü, dövüşçü mü olur diyorlar” (Deniz).

Modern sporun performans temelli anlayışının değerli kıldığı beden sermayesi ideal erkek bedeni referans alınarak kurgulanır. Bu da bize alanın eril değerlerle örülü cinsiyetlendirilmiş bir alan olduğunu gösterir (Koca, 2016). Nitekim Karaçam’ın (2015) da belirttiği gibi, “*Erkeklik bedene dair olandır*”. Vücut geliştirmeci erkeklerle yaptığı görüşmelerde bedeni, erkeklik ve hiyerarşi arasındaki ilişkiselliği inceleyebilmek için zayıf/iri ve uzun/kısa boylu gibi özellikler bağlamında dikkate alan Karaçam’ın bulguları, bedenin bir erkeğin “*daha çok saygı görmesine veya ciddiye almasına*” etki eden bir şey olarak değerlendirildiği ve kilo, irilik ve boyun bu saygının oluşmasında kilit rolde olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada da gerek camia içinde gerekse toplumsal alanda, uzun boylu ve iri yapılı erkek bedeni, saygı görme nedeni olurken, kısa boylu ve zayıf olmak, küçümsenme ve dalga nedeni olabilmektedir.

Wushu, ya da dövüş sporları bağlamında düşündüğümüzde, katılımcıların dile getirdikleri bir diğer çeperde kalma biçiminin izlerini, ikinci olan sporcuların yaşantılarından sürmek mümkündür. Örneğin Samet, yıllardır kendi kilosunda şampiyon olmayan ve hep ikinci olan bir sporcudur. Arkadaşlarının bu duruma yaklaşımını “*Direk ikincilik kürsüsü hazır falan dalga geçiliyor*” sözleriyle dile getirmiştir. Erkan’ın “*...Dolayısıyla küçümsenme baş gösteriyor. Ya bu yıllardır geliyor, geliyor, üstüne bir şey koymuyor, boşuna geliyor diyorlar*” şeklindeki sözlerinden de şampiyon olamayan sporculara bakış açısını anlarız. Ve wushudaki erkek

kimliğinin şampiyonluk ve yenilgi arasında gidip gelen bir yapıda kurulduğunu düşünürüz. Çünkü Bulgu'nun (2015) da belirttiği gibi, “*bir erkek pratik alanı olan sporda ortak repartuvar (pratik) kazanmadır*”. Bu nedenle wushuda da kazanamayan erkekler, erkekliğin simgelediği bir değeri sürdürememiş olarak kabul edilebilirler.

SONUÇ

Bu çalışmada wushuda erkeklik kimliğinin nasıl kurulduğu, bu spor dalının hangi erkeklikleri idealize edip hangilerini dışladığı analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre wushu, toplumsal cinsiyetlendirilmiş bir alan olarak hem hegemonik erkeklik değerlerine uymayan erkeklerin hem de kadın sporcuların dışlanmasına yol açmaktadır.

Araştırmanın sonuçları, wushudaki hegemonik değerlerin ve söylemlerin, sporcular üzerinde baskı kurucu yanları olduğuna işaret etmektedir. Örneğin sert görünmek olumlanan bir erkeklik değeri olurken; duygusal olmak, ağlamak ve *cıvık olmak* gibi erkeksi kodlarla örtüşmediği düşünülen eylemler olumsuzlanmaktadır. Bunun yanı sıra dövüşmek-yenmek ile karı gibi dövüşmek arasında da keskin bir hat vardır. Öyle ki bekleyerek ve kaçarak dövüşmenin getirdiği kazanma ile erkek gibi dövüşerek kazanmak arasında önemli bir fark vardır. Ve bu iki dövüşme biçimi arasındaki fark, erkekliğin kabul edilme ve kaybedilme sınırlarına karşılık gelebilmektedir. Bu nedenle wushudaki idealize edilen erkeklik değerlerinin kimi zaman oldukça zorlayıcı olduğu söylenebilir. Çünkü ringte ağlamamak, acıya-sakatlığa rağmen direnmek, kadınsı değerlerden uzak durmak, bilek güreşi bile yapılacaksa hep kazanan taraf olmak, şampiyon sporcu olmak, düşük siklet olmamak, kavanoz kapağı açabilmek, kavgalarda fedai olmak gibi uçsuz bucaksız erkeklik beklentilerini karşılamak gibi pek çok pratik; hem wushuda hem de gündelik hayatta katılımcılar için, erkekliklerinin onaylanması ya da aşağılanması-sorgulanması sonucunu doğurabilmektedir. Yanı sıra, wushuda inşa edilen bu normlara uygun davranmak, ne yazık ki kadınlar ve öteki erkekler üzerinde kurulan tahakkümleri ve onlara yönelik ayrımcılıkları beslemektedir. Aynı zamanda bu hegemonik davranış kodları, örseleyici, aşağılayıcı ve kısıtlayıcı yönleri ile yalnızca bu kodlara uymayan erkekleri marjinalleştirmemektedir. Zaman zaman sporcuların kendi kimliklerini dahi şampiyonluk ve yenilgi arasında sıkıştırabilmektedir.

Tüm bunlara rağmen wushuda tek tip bir erkeklikten bahsedemeyiz. Örneğin ringte de -*ortalık yerde* de- ağlamayı insan olma hâli olarak gören farklı erkeklik biçimleri, azınlıkta da olsa mevcuttur. Bu nedenle bundan sonraki araştırmalar, wushu ya da diğer dövüş sporlarındaki

farklı-öteki erkeklik deneyimlerinin neler olduğuna odaklanabilir. Ya da wushu deneyimi olan kadın sporcuların kadınlık kimliklerini nasıl kurdukları görünür kılınabilir.

Araştırmanın bulguları wushuda, karı gibi dövüşme, kız gibi vurma gibi cinsiyetçi ve ayrımcı dilin kullanıldığını göstermektedir. Bu dilin düzeltilmesi, dönüştürülmesi için ortak bir bilinç ve çaba gerekmektedir. Kadınlar İçin Spor ve Fiziksel Aktivite Derneği’nin (KASFAD) (2015) hazırladığı, spor alanında toplumsal cinsiyete duyarlı dil rehberinde de görüldüğü gibi, “sporda sergilenen bir performansın yetersizliğini ve başarısızlığını ifade etmek için, “Kız” ve “Karı” gibi kavramlarla türetilen ifadeleri (kız gibi oynamak, karı gibi topa vurmamak, karı gibi ağlamak) kullanılmayarak ve bu rehberden oluşturulan posterleri ofislerimize, okulumuza, çalıştığımız spor salonlarına, kamusal görünürlüğü olan yerlere asarak, spor alanlarındaki toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunmak mümkündür.

KAYNAKLAR

- Adams, M. L. (2007). The manly history of a ‘girls’ sport’: Gender, class and the development of nineteenth-century figure skating. *The International Journal of the History of Sport*, 24(7), 872-893.
- Akcan, F. (2016). Dağlardan yükselen kadın sesleri: Dağcı kadınların deneyimlerine dair bir inceleme. C. Koca (Ed) içinde, *Sporun toplumsal cinsiyet halleri* (s. 166-183). Ankara: Spor Yayınevi.
- Aktaş, G. (2013). Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: Erkek egemen bir toplumda kadın olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Atay, T. (2004). “Erkeklik” en çok erkeği ezer! *Toplum ve Bilim*, 101, 11-30.
- Atencio, M. & Koca, C. (2011). Gendered communities of practice and the construction of masculinities in Turkish physical education. *Gender and Education*, 23(1), 59-72.
- Berktaş, F. (2012). *Tarihin cinsiyeti*. (4. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Berktaş, F. (2014). *Tek tanrılı dinler karşısında kadın*. (5. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Bora, T. (2007). Erkeklik ve futbol: Beşik yeme kaygısı. *Kaos GL*, 32, 16-17.
- Boratav, H.B., Fişek, G.O. ve Ziya, H.E. (2017). *Erkekliğin Türkiye halleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bourdieu, P. (2014). *Eril tahakküm*. (Çev. Bediz Yılmaz). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bozok, M. (2009). Erkeklik incelemeleri alanındaki başlıca kuram ve yaklaşımların sosyalist feminist bir eleştirisine doğru. VI. *Ulusal sosyoloji kongresi bildiriler kitabı:Toplumsal dönüşümler ve sosyolojik yaklaşımlar* içinde (s.431-445) Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Bozok, M. (2011). *Soru ve cevaplarla erkeklikler*. İstanbul: Altan Basım.
- Bozok, M. (2018). *Erkekler ve erkekliklerin eleştirisi olarak erkeklik çalışmaları (m1)*? <http://bianet.org/bianet/bianet/202129-erkekler-ve-erkekliklerin-elestirisi-olarak-erkeklik-calismalari-mi>, Erişim tarihi: 2 Kasım 2018.
- Brooke, M. (2017). Masculinity in Singapore: There sidual culture of the Chinese martial art ist. *Sport in Society*, 20(9), 1297-1309.
- Bulgu, N. (2012). Futbolda şiddetin erkeklik anlamları. *Spor Bilimleri Dergisi*, 23(4), 207-219.
- Bulgu, N. (2015). Spor belleğine toplumsal muhafazakâr diyebilir miyiz? İ. Hacısoftaoğlu, F. Akcan, ve N. Bulgu (Eds) içinde, *Oyunun ötesinde* (s.231-265). Ankara: Notabene.
- Cengiz, K., Tol, U. U. ve Küçükural, Ö. (2004). Hegemonik erkekliğin peşinden. *Toplum ve Bilim*, 101, 50-70.
- Chalabaev, A., Sarrazin, P., Fontayne, P., Boiché, J. & Clément-Guillotin, C. (2013). The influence of sexes tereotypes and gender roles on participation and performance in sport and exercise: Review and future directions. *Psychology of Sport and Exercise* 14, 136-144.
- Chan, J. W. (2000). Bruce Lee's fictional models of masculinity. *Men and Masculinities*, 2(4), 371-387.
- Chimot, C. & Louveau, C. (2010). Becoming a man while playing a female sport: The construction of masculine identity in boys doing rhythmic gymnastics. *International Review for the Sociology of Sport*, August 13, 1-21.
- Connell, R.W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. (Çev. Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cooley, C., Messner, M. A. & Musto, M. (2015). “It’s dude time!” A quartercentury of excluding women’s sports in televised news and highlight shows. *Communication & Sport*, 3(3), 261-287.

- Çelik, G. (2016). "Erkekler (de) ağlar!": Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkeklik inşası ve şiddet döngüsü. *Fe Dergi*, 8(2), 1-12.
- Demez, G. (2005). *Kabadaydan sanal delikanlıya değişen erkek imgesi*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Direk, Z. (2014). Cinsiyetli olmak, sosyal bilimlere feminist bakışlar. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Emir, E. Karaçam, M. Ş. ve Koca, C. (2016). Kadın boksörler: Boks ringinde ve ringin dışında sürekli eldiven giymek. *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe*, 26(4), 136-153.
- Gill, D. L., Morrow, R. G., Collins, K. E., Lucey, A. B. & Schultz, A. M. (2006). Attitudes and sexual prejudice in sport and physical activity. *Journal of Sport Management*, 20(4), 554-564.
- Gillett, J. & White, P. G. (1992). Male body building and there assertion of hegemonic masculinity: A critical feminist perspective. *Play & Culture*, 5(4), 358-369.
- Göle, N. (2014). *Modern mahrem: medeniyet ve örtünme*. (12. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Hacısofıtaoğlu, İ. ve Bulgu, N. (2015). Yedi dağın ötesindeki çocuklar: Güreşte erkeklik ve şiddet. B. Yarar. (Der) içinde *Şiddetin cinsiyetli yüzleri* (s.113-140). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hacısofıtaoğlu, İ. (2012). *Burası er meydanı: Güreşte erkekliğin inşası*. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Hiramoto, M. (2012). Don't think, feel: Mediatization of Chinese masculinities through martial arts films. *Language & Communication*, 32(4), 386-399.
- Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar: Kimlikler ve toplumsal dönüşümler*. (Çev. Aksu Bora, Feyziye Sayılan, Şirin Tekeli, Hüseyin Tapınç, Ferhunde Özbay). İstanbul: Metis Yayınları.
- Karaçam, M.Ş. (2015). *Vücut geliştirme alanında erkeklik kimliğinin inşasında besin desteği kullanımının yeri*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karaçam, M. ve Koca, C. (2016). Bedenden hiyerarşiye uzanan bir erkekleşme süreci olarak vücut geliştirme(k). C. Koca (Ed) içinde, *Sporun toplumsal cinsiyet halleri* (s. 116-132). Ankara: Spor Yayınevi.
- Kasfad, (2015). *Spor alanında toplumsal cinsiyete duyarlı dil rehberi*.
- Kavasoğlu, İ., Rençbereli, M., ve Yenel, İ. F. (2017). Dans eden "erkek adamlar": Erkek dansçıların deneyimlerine toplumsal cinsiyet analizi. *Journal of Human Sciences*, 14(2), 1768-1780.
- Kavasoğlu, İ., ve Yaşar, M. (2016). Toplumsal cinsiyet normlarının dışındaki sporcular. *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe*, 27(3), 118-132.
- Kidd, B. (1987). Sports and masculinity. *Queen's Quarterly*, 94(1), 116.
- Kimmel, M.S. (2013). Homofobi olarak erkeklik: Toplumsal cinsiyet kimliğinin inşasında korku, utanç ve sessizlik. (Çev. Mehmet Bozok). *Fe Dergi*, 5(2), 92-107.
- Koca, C. (2006). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyet ilişkileri. *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe*, 17(2), 81-99.
- Koca, C. (2016). Cinsiyetlendirilmiş bir alan olarak spor. C. Koca (Ed) içinde, *Sporun toplumsal cinsiyet halleri* (s. 18-37). Ankara: Spor Yayınevi.
- Koca, C., Öztürk, P. ve Arslan, B. (2012). *Kadınların spor ve fiziksel aktiviteye katılımı*. Ankara: Kasfad.
- Koivula, N. (2001). Perceived characteristics of sports categorized as gender-neutral, feminine and masculine. *Journal of Sport Behavior*, 24(4), 377-393.
- Kümbetoğlu, B. (2015). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. (4. Baskı). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Light, R. & Kirk, D. (2000). High school rugby, the body and the reproduction of hegemonic masculinity. *Sport, Education and Society*, 5(2), 163-176.
- Lloyd, G. (1996). *Erkek akıl, batı felsefesinde "erkek" ve "kadın"*. (Çev. Muttalip Özcan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Martino, W. (2000). Policing masculinities: Investigating the role of homophobia and heteronormativity in the lives of adolescent schoolboys. *The Journal of Men's Studies*, 8(2), 213-236.
- Matteo, S. (1986). The effect of sex and gender-schematic processing on sport participation. *Sex Roles*, 15(7-8), 417-432.
- Matteo, S. (1988). The effect of gender-schematic processing on decisions about sex-inappropriate sport behavior. *Sex Roles*, 18(1/2), 41-58.
- Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*. (Çev. Adnan Gümüş ve M. Sezai Durgun). Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Meân, L. (2001). Identity and discursive practice: Doing gender on the football pitch. *Discourse & Society*, 12(6), 789-815.
- Messner, M. A. (1990). When bodies are weapons: Masculinity and violence in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 25(3), 203-220.
- Mennesson, C. & Clément, J. P. (2003). Homosociability and homosexuality: The case of soccer played by women. *International Review For The Sociology of Sport*, 38(3), 311-330.
- Morrow, R. G. & Gill, D. L. (2003). Perceptions of homophobia and heterosexism in physical education. *Research Quarterly for Exercise And Sport*, 74(2), 205-214.
- O'Brien, K. S., Shovelton, H. & Latner, J. D. (2013). Homophobia in physical education and sport: The role of physical/sporting identity and attributes, authoritarian aggression, and social dominance orientation. *International Journal Of Psychology*, 48(5), 891-899.
- Onur, H. ve Koyuncu, B. (2004). "Hegemonik" erkekliğin görünmeyen yüzü: Sosyalizasyon sürecinde erkeklik oluşumları ve krizleri üzerine düşünceler. *Toplum ve Bilim*, 101, 11-30.
- Owen, C. (2014). *Dancing gender: Exploring embodied masculinities*. Doctoral dissertation, University of Bath.
- Özbay, C. (2013). Türkiye’de hegemonik erkekliği aramak. *Doğu Batı*, 63, 185-204.
- Öztürk, P. ve Karaçam, M. (2017). Spor bilimlerinde LGBTQİ çalışmaları. *KAOS GL Kültür ve Yaşam Dergisi*, 153, 53-64.

- Patton, M.Q. (2014). *Nitel Araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir). Ankara: Pegem Yayınları.
- Rich, A. (1980). Compulsory heterosexuality and lesbian existence. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 5(4), 631-660.
- Riemer, B.A. & Visio, M.E. (2003). Gender typing of sports: an investigation of Metheny's classification. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 74, 193-204.
- Robertson, S. (2003). 'If I let a goal in, I'll get beat up': Contradictions in masculinity, sport and health. *Health Education Research*, 18(6), 706-716.
- Saigo, R., (2011), Militarizasyon, ulus ve toplumsal cinsiyet: Şiddetli çatışma alanları olarak kadın bedenleri. A.G. Altınay (Der) içinde, *Vatan millet kadınlar* (s. 227-259). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sancar, S. (2013a). *Erkeklik: İmkânsız iktidar*. (3. Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Sancar, S. (2013b). *Türk modernleşmesinin cinsiyeti: Erkekler devlet, kadınlar aile kurar*. (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Scott, A. (2011). Pumping up the pomp: An exploration of femininity and female bodybuilding. *vis-à-vis: Explorations in Anthropology*, 11(1), 70-88.
- Selek, P. (2014). *Maskeler süvariler gacılar: Ülker sokak: bir alt kültürün dışlanma mekânı*. (2. Baskı). Ankara: Ayizi Yayınları.
- Sisjord, M. K. & Kristiansen, E. (2009). Elite women wrestlers' muscles: Physical strength and a social burden. *International Review for the Sociology of Sport*, 44(2-3), 231-246.
- Skelton, C. (2000). 'A passion for football': Dominant masculinities and primary schooling. *Sport, Education and Society*, 5(1), 5-18.
- Tokdoğan, N. (2015). Dövüş sporları ve erkeklik: Tekvandocu erkekler ve erkeklik üzerine bir etnografi denemesi. İ. Hacısofuoğlu, F. Akcan ve N. Bulgu (Eds) içinde, *Oyunun ötesinde* (s.231-265). Ankara: Notabene Yayınları.
- Wacquant, L. J. (1995). Why men desire muscles. *Body & Society*, 1(1), 163-179.
- Wright, J. & Clarke, G. (1999). Sport, the media, and the construction of compulsory heterosexuality: A case study of women's rugby union. *International Review for the Sociology of Sport* 34, 227-243.
- Young, K., White, P., & McTeer, W. (1994). Body talk: Male athletes reflect on sport, injury, and pain. *Sociology of Sport Journal*, 11(2), 175-194.
- Zhouxiang, L., Zhang, Q., & Hong, F. (2014). Projecting the 'Chineseness': Nationalism, identity and Chinese martial arts films. *The International Journal of the History of Sport*, 31(3), 320-335.